

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/62/2002

O TOŻSAMOŚCI POLAKÓW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2002

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

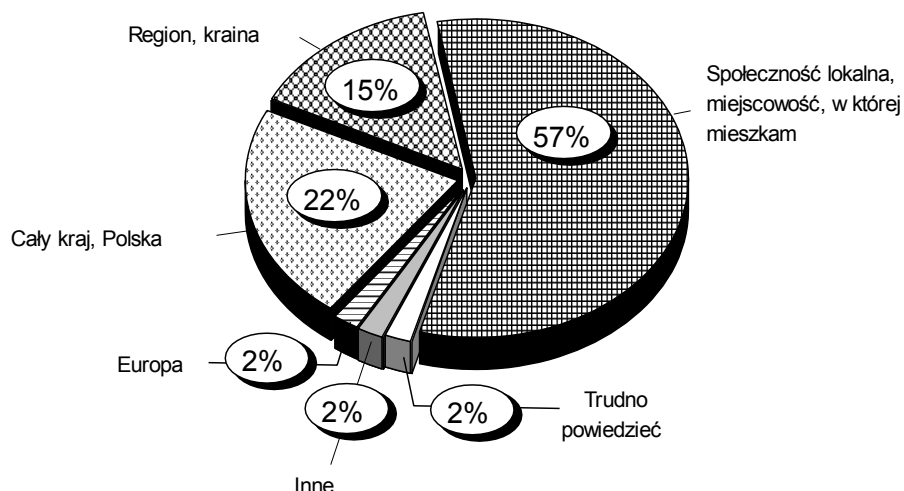
Perspektywa integracji europejskiej ciągle jest dla Polaków dużą niewiadomą. Co przyniesie włączenie naszego kraju do struktur europejskich? Czy państwo narodowe będzie tracić na znaczeniu - jak prorokują przeciwnicy integracji; czy tożsamość narodowa będzie się rozmywać w mniejszych strukturach przynależności zbiorowej? W jednym z sondaży¹ zadaliśmy respondentom pytanie dotyczące poczucia samoidentyfikacji, poruszyliśmy także kwestię dumy narodowej.

ZAKRES SAMOIDENTYFIKACJI

Jeśli zapytać Polaków, kim przede wszystkim się czują, z jakim rodzajem wspólnoty zbiorowej najbardziej się utożsamiają, w większości przypadków przywoływane są więzi lokalne. Polacy najczęściej wskazują na swoją „małą ojczyznę” jako najmocniejsze źródło samoidentyfikacji - ponad połowa respondentów (57%) czuje się najsilniej związana ze swoim miejscem zamieszkania czy społecznością lokalną. Tylko ponad jedna piąta badanych (22%) na pierwszym miejscu stawia identyfikację narodową. Jeszcze mniejszy odsetek (15%) najbardziej czuje się związany z regionem lub krainą, gdzie mieszka lub skąd pochodzi. Znikomą grupę stanowią natomiast Polacy, którzy postrzegają siebie w jeszcze szerszej perspektywie - przede wszystkim jako Europejczyków, obywateli Europy. Do tej kategorii zalicza się zaledwie 2% ankietowanych.

¹ Badanie „Omnibus” przeprowadzono w dniach od 25 do 29 października 2001 roku na 1000-osobowej próbie reprezentatywnej dla ogółu dorosłej ludności Polski. Omawiane dane stanowią część rezultatów międzynarodowego badania „New Europe Barometer”, zrealizowanego w dziesięciu krajach Europy Środkowo-Wschodniej i kierowanego przez prof. Richarda Rose z Uniwersytetu Strathclyde, Glasgow, Wielka Brytania.

RYS. 1. Z KIM LUB Z CZYM CZUJE SIĘ PAN(I) NAJBARDZIEJ ZWIĄZANY(A)?

Kolejnym punktem odniesienia dla badanych są najczęściej: z jednej strony - region, w którym mieszkają, z drugiej - cały kraj. Warto zauważyć, że nawet „w drugiej kolejności” niewielu Polaków czuje się przede wszystkim Europejczykami.

Tabela 1

Z kim lub z czym czuje się Pan(i) związany(a) w drugiej kolejności?	Z kim lub z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)?				Ogółem
	Społeczność lokalna	Region, kraina	Cały kraj, Polska	Europa	
	w procentach				
Społeczność lokalna	1	42	43	5	17
Region, kraina	49	2	31	21	36
Cały kraj, Polska	46	49	3	63	36
Europa	1	6	18	5	6
Inne	1	0	3	5	2
Trudno powiedzieć	2	1	2	1	3
	100	100	100	100	100

Wśród osób, które wskazały tożsamość lokalną jako najsilniejsze źródło samoidentyfikacji, niemal połowa (49%) jako kolejny szczebel własnego poczucia przynależności zbiorowej wybiera region lub krainę, w której mieszka; nieznacznie mniejszy odsetek (46%) czuje się związany przede wszystkim z całym krajem.

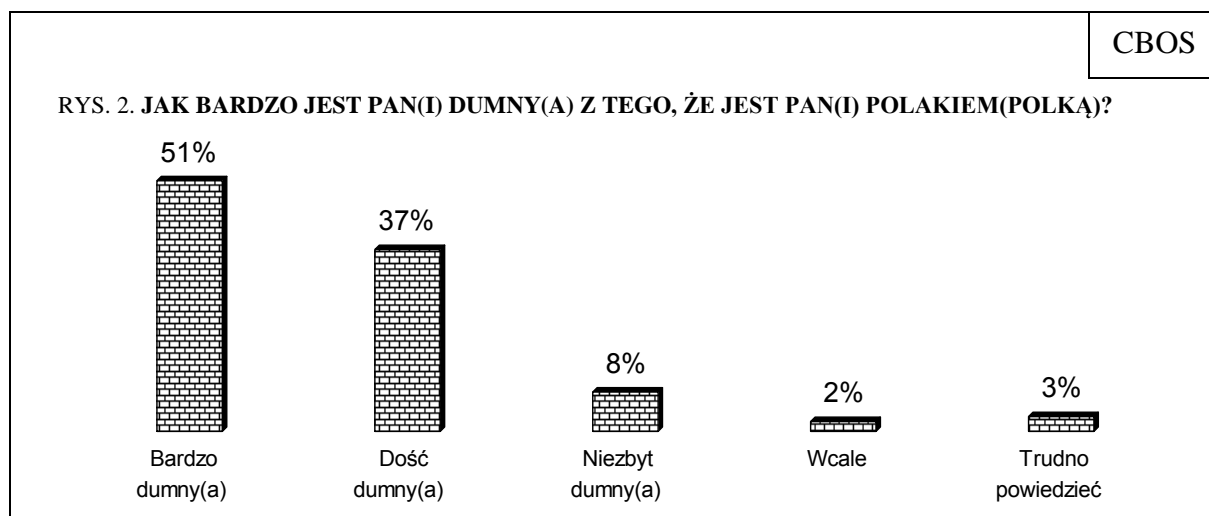
Dla respondentów deklarujących, że utożsamiają się głównie z całym krajem, najczęściej „drugi wybór” pod tym względem stanowi społeczność lokalna. Niespełna co trzeci ankietowany z tej grupy jako kolejną warstwę swojej tożsamości wskazuje region, w którym mieszka. Wśród osób czujących się przede wszystkim Polakami relatywnie najczęściej deklaruje tożsamość europejską.

Dla ankietowanych, którzy czują się przede wszystkim np. Wielkopolanami lub Ślązakami, czyli utożsamiają się z regionem, w którym mieszkają, kolejną warstwę ich poczucia tożsamości stanowi przynależność narodowa. Nieco mniejszy odsetek tej grupy ankietowanych poza przywiązaniem do regionu odczuwa więc przede wszystkim ze społecznością lokalną i swoją „małą ojczyzną”.

Wśród nielicznej grupy „Europejczyków” największy odsetek czuje się związany z całym krajem, czyli na drugim miejscu stawia tożsamość narodową.

DUMA Z POLSKOŚCI

Poczucie dumy narodowej jest wśród Polaków niemal powszechne. Aż 88% ankietowanych twierdzi, że odczuwa dumę z faktu bycia Polką czy Polakiem, w tym 51% stanowią osoby deklarujące silne poczucie dumy narodowej. Blisko dwie piąte badanych (37%) z mniejszym zdecydowaniem deklaruje, że odczuwa dumę ze swojej przynależności narodowej. Dla co dziesiątego Polaka (10%) własna narodowość raczej nie jest powodem do dumy.

Silne poczucie dumy narodowej częściej jest typowe dla osób starszych niż młodych. Warto jednak zauważyć, iż różnice w deklaracjach nie są zbyt wielkie i sprowadzają się głównie do intensywności deklarowanych odczuć - młodzi częściej stwierdzają, że czują się dość dumni z tego, że są Polakami, podczas gdy starsi częściej są z tego powodu bardzo dumni.

Dumą ze swojej polskości częściej deklarują osoby słabiej wykształcone niż respondenci legitymujący się wyższym wykształceniem. Poczucie dumy narodowej łączy się również z silniejszą religijnością, a także z prawicowymi poglądami politycznymi.

Deklaracje ankietowanych dotyczące poczucia dumy narodowej wyraźnie różnicuje miejsce zamieszkania - trzy piąte mieszkańców wsi i najmniejszych miast (odpowiednio: 59% i 60%) jest bardzo dumnych ze swojej narodowości, natomiast wśród mieszkańców największych aglomeracji odsetek takich wskazań wynosi niespełna dwie piąte (37%). Tylko 5% mieszkańców wsi stanowią osoby, które w ogóle nie odczuwają dumy lub są „niezbyt dumne” ze swojej przynależności narodowej, podczas gdy wśród mieszkańców największych miast deklaracje tego rodzaju są zdecydowanie częstsze (18%).

Poczucie tożsamości zbiorowej Polaków kształtuje się według dwóch modeli. Jeden, najbardziej rozpowszechniony, zgodny z tradycyjnym poczuciem przynależności terytorialnej, zaczyna się na poziomie społeczności lokalnej lub ewentualnie wyższym - przynależności regionalnej, a kończy na poziomie przynależności narodowej.

W drugim modelu ankietowani na pierwszym miejscu stawiają identyfikację z całym krajem, czują się przede wszystkim Polakami, a dopiero na drugim - związek ze społecznością lokalną lub, rzadziej, z regionem zamieszkania. Warto zauważyć, że ten drugi model wyraźnie częściej niż pierwszy sprzyja przyjmowaniu szerokiej perspektywy i poczuciu, że się jest Europejczykiem.

Opracowała

Agnieszka CYBULSKA

A N E K S

Tabela 1. Z kim lub z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)? 1 - Społeczność lokalna, miejscowość, w której mieszkam; 2 - Region, kraina; 3 - Cały kraj, Polska; 4 - Europa (%)

	1	2	3	4	Inne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	57	15	22	2	2	2	1000
Płeć							
Mężczyźni	54	17	22	2	3	3	476
Kobiety	60	13	21	2	2	2	524
Wiek							
18-24 lat	62	13	20	2	1	2	143
25-34	54	17	20	2	3	4	180
35-44	55	16	22	3	3	3	187
45-54	57	17	19	2	3	2	189
55-64	55	18	23	1	1	1	141
65 lat i więcej	62	8	26	1	3	1	160
Miejsce zamieszkania							
Wieś	67	16	15	1	1	1	374
Miasto do 20 tys.	59	13	23	2	2	2	121
20-100 tys.	53	16	23	4	2	3	198
101-500 tys.	54	16	21	2	5	2	184
501 tys.i więcej mieszk.	37	11	38	4	4	5	123
Wykształcenie							
Podstawowe	63	12	21	1	1	2	348
Zasadnicze zawodowe	61	16	17	3	1	3	279
Średnie	52	18	22	2	3	3	305
Wyższe	35	10	41	6	7	0	68
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier.,inteligencja	50	7	39	0	5	0	44
Prac.umysł.niż.szczebla	46	15	25	4	5	3	91
Pracownicy fiz.- umysł.	58	16	22	0	1	3	76
Robotnicy wykwalifikowani	58	22	11	0	0	6	85
Robotnicy niewykwalifik.	60	12	21	0	2	6	52
Rolnicy	74	11	13	0	0	2	47
Pracujący na własny rach.	47	19	23	4	5	2	57
Bierni zawodowo							
Renciści	58	10	27	2	3	1	114
Emeryci	59	12	25	1	3	1	191
Uczniowie i studenci	51	16	27	1	3	1	70
Bezrobotni	64	19	12	3	0	2	121
Gospodynie domowe i inni	59	22	14	4	0	2	51
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	57	19	19	2	1	2	126
276-399	60	20	18	0	1	1	85
400-549	57	21	19	1	2	1	175
550-799	59	10	24	3	1	2	149
Powyżej 799 zł	48	14	31	4	1	2	168
Ocena własnych war. mater.							
Źle	57	16	21	1	3	3	398
Średnie	60	14	19	2	2	2	401
Dobre	51	14	29	4	2	1	200
Dochód osobisty							
Do 550 zł	70	12	14	1	1	1	161
551 - 750	69	9	18	0	2	1	121
751 - 999	48	16	33	1	2	0	102
1000 - 1399	50	25	18	0	2	4	119
Powyżej 1400 zł	50	15	27	5	1	2	131
Brak dochodu	57	18	18	4	1	1	152
Trudno powiedzieć	60	12	24	0	1	3	75
Odmowa odpowiedzi	50	12	24	2	7	5	139
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	50	18	24	0	5	3	74
Raz w tygodniu	64	12	19	1	2	2	465
1-2 razy w miesiącu	57	17	19	2	2	2	178
Kilka razy w roku	51	18	26	7	1	3	187
W ogóle nie uczestniczy	44	15	27	7	3	4	96
Poglądy polityczne							
Lewica	53	18	23	3	1	2	324
Centrum	59	17	20	2	2	0	242
Prawica	51	15	30	2	3	1	192
Trudno powiedzieć	66	10	15	1	3	5	242

Tabela 2. Jak bardzo jest Pan(i) dumny(a) z tego, że jest Pan(i) Polakiem(Polką)?
(%)

	Bardzo dumny(a)	Dość dumny(a)	Niezbyt dumny(a)	Wcale	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	51	37	8	2	3	1000
Płeć						
Mężczyźni	53	34	9	2	3	476
Kobiety	50	39	6	2	3	524
Wiek						
18-24 lat	48	41	8	1	2	143
25-34	47	39	8	3	3	180
35-44	49	39	9	2	3	187
45-54	51	37	10	0	2	189
55-64	55	31	7	4	3	141
65 lat i więcej	59	33	4	1	4	160
Miejsce zamieszkania						
Wieś	59	34	4	1	2	374
Miasto do 20 tys.	60	29	8	2	1	121
20-100 tys.	46	43	8	2	2	198
101-500 tys.	45	40	10	2	3	184
501 tys. i więcej mieszk.	37	38	15	3	7	123
Wykształcenie						
Podstawowe	55	34	7	1	3	348
Zasadnicze zawodowe	51	36	9	2	2	279
Średnie	49	39	7	2	4	305
Wyższe	41	43	13	1	1	68
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	41	45	7	5	2	44
Prac. umysł. niż. szczebla	45	44	7	1	3	91
Pracownicy fiz.- umysł.	47	43	8	1	0	76
Robotnicy wykwalifikowani	42	34	19	1	4	85
Robotnicy niewykwalifik.	50	35	10	0	6	52
Rolnicy	66	30	4	0	0	47
Pracujący na własny rach.	46	37	12	2	4	57
Bierni zawodowo						
Renciści	58	32	5	3	3	114
Emeryci	61	31	3	2	4	191
Uczniowie i studenci	46	44	7	0	3	70
Bezrobotni	49	38	9	2	2	121
Gospodynie domowe i inni	49	39	10	0	2	51
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	57	34	6	1	2	126
276-399	58	36	2	2	1	85
400-549	55	35	6	2	3	175
550-799	54	34	7	1	4	149
Powyżej 799 zł	45	35	13	3	4	168
Ocena własnych war. mater.						
Złe	52	35	9	2	3	398
Średnie	49	38	7	1	3	401
Dobre	56	37	6	1	1	200
Dochód osobisty						
Do 550 zł	52	37	6	2	3	161
551 - 750	60	33	5	1	2	121
751 - 999	57	32	8	1	2	102
1000 - 1399	50	35	10	2	3	119
Powyżej 1400 zł	46	38	9	2	5	131
Brak dochodu	52	38	7	1	2	152
Trudno powiedzieć	59	31	7	3	1	75
Odmowa odpowiedzi	42	45	10	1	3	139
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	58	34	4	1	3	74
Raz w tygodniu	62	31	4	1	2	465
1-2 razy w miesiącu	35	51	10	2	2	178
Kilka razy w roku	45	37	11	3	4	187
W ogóle nie uczestniczy	36	38	16	4	6	96
Poglądy polityczne						
Lewica	49	35	11	2	3	324
Centrum	52	39	6	2	1	242
Prawica	58	34	5	1	2	192
Trudno powiedzieć	47	38	7	2	5	242